

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Н. В. Валінкевич,
доктор економічних наук, доцент,
Житомирський державний технологічний університет
natali1573@ukr.net

У статті виокремлені ознаки, властиві економіці знань, обґрунтовано становлення її як науки, запропоновано її складові, до яких віднесено інтелектуальну власність, як засіб реалізації прикладних економічних інтересів, та інтелектуальну економіку, як галузь знань, пов'язану з інтелектуальним капіталом. Сформульовано механізм управління підприємствами в умовах інтелектуалізації.

Ключові слова: підприємство, інтелектуальна економіка, управління, ефективність, розвиток, конкуренція.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Наразі в Україні розпочинає свій шлях невеличкими кроками інноваційна економіка, або економіка знань (інтелектуальна економіка). Такий тип засновується на потоці інновацій, на експорті високотехнологічної продукції та на її виробництві, що має високу додаткову вартість. Очікується, що при даному типі розвитку саме прибуток створює інтелект вчених та

новаторів, дозволяє генерувати інновації. Економіка знань заставляє постійно та безперервно підіймати вимоги (або планку) у так званому технологічному змаганні.

Мета та методика дослідження. Мета дослідження – дослідити інтелектуалізацію розвитку підприємств з урахуванням організаційної та економічної складової як основи для економічного зростання та ефективної діяльності підприємств, що дозволяє здійснити декомпозицію чинників процесу і поліпшити зміст етапів управління, що суттєво збагачує економічну теорію управління сучасними підприємствами.

Результати досліджень. Економічні структури трансформуються у нову якість, з'являються нові організаційні форми для підприємств інноваційної економіки. Таким чином, завдяки цьому сектору національного господарства забезпечується економічна конкурентна перевага країни через утворення сучасних ринків ідей, інтелектуальної власності, продуктів та розробок. Тому, як бачимо, досвід розвитку постіндустріальної економіки західних країн показав, що оптимальним способом порятунку від недоробків мобілізаційного типу розвитку є перехід до інноваційного типу розвитку національної економіки. Інноваційний тип розвитку дозволить підвищити ефективність виробництва на підприємствах, що підсилить ступінь задоволення потреб споживачів та суспільства, а визначальне, що в основі його закладено цілеспрямований та безперервний процес пошуку, підготовки та реалізації інновацій або нововведень. Таким чином, завдяки інноваційному типу розвитку виникає процес сталого розвитку як підприємств, так і економіки в цілому [1, с.47]. Окрім цього, вибір інноваційного типу розвитку дозволить підприємствам здійснити проривний стрибок, в основу якого має бути закладено орієнтацію на процес виробництва наукоємної,

конкурентоздатної продукції, формування інноваційних структур та розвиток на їх основі інноваційних технологій.

Тому, насамперед, критерієм економічного розвитку є, на нашу думку, економічне зростання, тобто якісне удосконалення суспільного продукту та кількісне збільшення, яке забезпечується за допомогою факторів виробництва – економічних ресурсів (людські, природні, капітал, підприємницькі здібності, система управління), здійсненням інноваційних змін на підприємстві. Як бачимо, ресурси мають взаємодію. Наприклад, інновації підвищують ефективність використання основного та оборотного капіталу, покращуючи управління діяльністю підприємства і організацію виробництва; капітал необхідний для придбання засобів виробництва, природничих та трудових ресурсів. Таким чином, з однієї сторони, відбувається з'єднання факторів у процесі трудової діяльності – виробничих, технологічних і організаційних, які на виході мають продукт, роботу, а з іншої сторони, – економічну функцію. Отже, підприємства виконують економічну функцію, яка приводить у відповідність кон'юнктуру ринку, а також і інші функції, такі як: а) організаторська (з'єднання та комбінування факторів виробництва), б) інноваційна (впровадження новизни), в) ресурсна (забезпечення виробництва засобами виробництва, працівниками відповідної кваліфікації). Але керівник підприємства здійснює вибір у бік нових, найбільш доцільних комбінувань факторів виробництва, забезпечуючи таким чином ефективний розвиток економічного потенціалу. Завдяки підприємницькому потенціалу працюють у взаємодії праця, капітал, наука і земля. Разом із тим, поєднання підприємницького та інтелектуального потенціалів приводять у дію управлінський механізм, забезпечують впровадження модернізації. В цілому вони впливають на фактори

виробництва, вбезпечуючи модернізацію підприємства як виробничої системи – сукупності механізмів, людей та матеріалів, які інтегруються в єдину систему для виробництва матеріальних благ.

Внутрішні фактори найбільш вдало розкривають свою сутність через зміст філософської категорії діалектики дійсності. Де дійсність трактується як щось мінливе, де жорстокі обмеження зовнішнього середовища змушують підприємства шукати, підбирати найбільш сприятливу систему внутрішніх факторів переходу системи в новий якісний стан з метою забезпечення його розвитку та для досягнення синергетичного ефекту.

Не заглиблюючись у дискусію, хотілося б зазначити, що суть полягає у визначенні основних напрямків та шляхів ресурсного забезпечення, прискоренні та відновленні економічного зростання в умовах зростаючої глобалізації економіки як об'єктивної закономірності. Удосконалення, зміни у відповідності до вимог сучасної економіки – одна з важливих складових ефективного функціонування суб'єкта господарювання в ринковій структурі, який зорієнтований на задоволення потреб споживачів. Однак, в економічній літературі існує й друге «нове» тлумачення сучасної економіки – це так звана «економіка знань». Дану категорію можливо охарактеризувати як перехід до новітньої, інноваційної фази розвитку економіки, що базується на знаннях. Важливими відмінностями є ефективне використання знань людини, що значно поширить попит підприємств на нові технології, особливо інфокомунікаційні [2, с. 191-192]. Це зумовило появу нової течії у вітчизняній науковій думці, економічних дослідженнях.

Ми переконані, що знання, необхідні для доступу в електронні банки даних знань, полегшують оволодіння науково-технічними здобутками, сприяють розвитку

досвіду та самих знань в галузі виробництва продукції та її споживання. В умовах глобалізації економіки підприємства вимушені брати участь у конкурентних перегонах за новітніми технологіями та науковими досягненнями, що потребує значних зусиль з опанування та створення «нових знань». Отож, відставання підприємств у процесі створення та оволодіння новими знаннями формує загрозу програшу в конкурентній боротьбі, а ще загрозу їх науково-технологічній безпеці.

Інноваційна економіка відзначається взаємопов'язаним становленням виробничої, науково-технічної, фінансової та соціальної сфери послуг. Але, при цьому, повинна бути дотримана умова, яка забезпечить соціально орієнтований технологічний прорив, коли стержнем стає державний протекціонізм в галузі науково-технічного розвитку. Критеріями розвитку економіки за інноваційним типом є досягнутий за рахунок виробництва наукоємної продукції приріст ВВП та темпи зростання фінансування ґрунтовних розвідок, що перевищують темпи зростання обсягів закупівель наукоємних технологій для промислових підприємств. Основні риси розвитку для економічної системи формує концепція економіки даного типу: а) плідне співіснування вертикально інтегрованих структур, стратегічних альянсів і зростання диверсифікації організаційних форм підприємницької діяльності; б) суттєве прискорення (життєвий цикл продукції зменшився, час для впровадження нових видів високотехнологічної продукції також в усіх галузях – низько-, середньо– та високотехнологічних); в) кумулятивність і безперервність (перспектива розвитку підприємств та галузей є функцією вже досягнутого ними науково-технічного рівня). Більшість змін (технологічні, продуктові) досить часто визначаються станом вже існуючих та застосовуваних технологій на підприємстві.

Висновки та пропозиції. Ми вважаємо, що інновація – це результат взаємопов'язаного процесу; це не лише влучне впровадження новітніх технологій, а, обов'язково, ідей та методів за допомогою сучасних процесів або через поліпшення вже наявних. Якраз тому, ми вважаємо, інноваційний тип розвитку промислових підприємств нашої країни на даному етапі перебуває на початковій стадії та знаходиться у залежності від впливу зовнішніх факторів: певна відсутність інноваційної чутливості (призводить до зниження процесу дифузії, тобто її поширення, взаємодії, що неприпустимо), нестача коштів у підприємств для фінансування наукоємних проєктів, спеціалізації та, зрештою, політична нестабільність. Однак, завбачаємо, що поряд з удосконаленням техніко-технологічних інновацій необхідно створення відповідного організаційно-економічного механізму на підприємствах, що підтримує інноваційний тип сталого розвитку за умов визнання факту, що завданнями переходу до інноваційного типу сталого розвитку є формування саме модерних механізмів взаємодії різноманітних структур, де значну функцію виконують процеси самоорганізації, які вимагають підтримки відповідної інноваційної політики. Підприємствам має бути притаманна інновативність, тобто їх здатність та готовність створювати, трансформувати, виробляти, змінювати, застосовувати інновації та корегувати економічні відносини, методи і форми управління.

Тому, каналом зовнішньої модернізації виробничих потужностей підприємств є, як напрям, впровадження результатів наукових розробок вітчизняних профільюючих інститутів та установ. Основним шляхом прискорення темпів економічного зростання в умовах ринкової економіки, вважаємо, є економіка знань. В реаліях сьогодення, на жаль, це досить не поширена пропозиція,

яка пов'язана з комерціалізацією результатів таких наукових розробок і, безумовно, з підвищенням кваліфікації їх споживачів – технологів.

Базу економічного зростання та добробуту суб'єктів господарювання, зазначимо, становлять наука та технології, коли першорядним ресурсом створення вартості та виробництва є знання.

Список використаних джерел

1. Валінкевич Н. В. Організаційно-економічна модернізація підприємств харчової промисловості в умовах інноваційної економіки: проблеми теорії та практики: [монографія] / Н. В. Валінкевич. – Житомир: Вид-во ЖДТУ, 2014. – 439 с.

2. Инновационный менеджмент в России: вопросы стратегического управления и научно-технологической безопасности [монография] / Руководители авт.колл. В.Л. Макаров, А.Е. Варшавский. – М.: Наука, 2004. – 880 с.